

ANAYASA MAHKEMESİ KARARI

Esas Sayısı : 2009/52

Karar Sayısı : 2010/16

Karar Günü : 21.1.2010

R.G. Tarih-Sayı : 30.12.2010-27801

İPTAL DAVASINI AÇAN:Anamuhalefet (Cumhuriyet Halk) Partisi Türkiye Büyük Millet Meclisi Grubu adına Grup Başkanvekilleri Hakkı Suha OKAY, Kemal KILIÇDAROĞLU ve K. Kemal ANADOL

İPTAL DAVASININ KONUSU:26.6.2009 günlü, 5918 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un;

1) 7. maddesi ile değiştirilen 4.12.2004 günlü, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 250. maddesinin üçüncü fıkrasının son tümcesindeki '**hâlinde**' sözcüğünün,

2) Geçici Madde 1'de yer alan '**ve 250 nci**' ibaresinin,

Anayasa'nın 2., 6. ve 145. maddelerine aykırılığı savıyla iptallerine ve yürürlüklerinin durdurulmalarına karar verilmesi istemidir.

II- YASA METİNLERİ

A- İptali İstenilen Yasa Kuralları

1-4.12.2009 günlü, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 26.6.2009 günlü, 26.6.2009 günlü, 5918 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 7. maddesi ile değiştirilen ve dava konusu sözcüğü de içeren 250. maddesi şöyledir:

'(1) Türk Ceza Kanununda yer alan;

a) (Değişik: 26/6/2009 - 5918/7 md.) Örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen uyuşturucu ve uyarıcı madde imâl ve ticareti suçu veya suçtan kaynaklanan malvarlığı değerini aklama suçu,

b) Haksız ekonomik çıkar sağlamak amacıyla kurulmuş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde cebir ve tehdit uygulanarak işlenen suçlar,

c) İkinci Kitap Dördüncü Kısımın Dört, Beş, Altı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçlar (305, 318, 319, 323, 324, 325 ve 332 nci maddeler hariç),

Dolayısıyla açılan davalar; Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca yargı çevresi birden çok ili kapsayacak şekilde belirlenecek illerde görevlendirilecek ağır ceza mahkemelerinde görülür.

(2) Gelen iş durumu göz önünde bulundurularak birinci fıkrada belirtilen suçlara bakmakla görevli olmak üzere, aynı yerde birden fazla ağır ceza mahkemesi kurulmasına, Adalet Bakanlığının teklifi üzerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca karar verilir. Bu hâlde, mahkemeler numaralandırılır. Bu mahkemelerin başkan ve üyeleri adlî yargı adalet komisyonunca, bu mahkemelerden başka mahkemelerde veya işlerde görevlendirilemez.

(3) Birinci fıkrada belirtilen suçları işleyenler sıfat ve memuriyetleri ne olursa olsun bu Kanunla görevlendirilmiş ağır ceza mahkemelerinde yargılanır. Anayasa Mahkemesi ve Yargıtayın yargılayacağı kişilere ilişkin hükümler ile savaş ve sıkıyönetimhâlindeaskerî mahkemelerin görevlerine ilişkin hükümler saklıdır.'

2-5918 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un iptali istenilen ibareyi de içeren Geçici 1. maddesi şöyledir:

'Bu Kanunla, 5271 sayılı Kanunun 3 üncüve **250 ncimaddesinde** yapılan değişiklik hükümleri, yürürlüğe girdiği tarihte devam etmekte olan soruşturma ve kovuşturmalarda da uygulanır.'

B- Dayanılan Anayasa Kuralları

Dava dilekçesinde, Anayasa'nın 2., 6. ve 145. maddelerine dayanılmıştır.

III- İLK İNCELEME

Anayasa Mahkemesi İçtüzüğü'nün 8. maddesi uyarınca Haşim KILIÇ, Osman Alifeyyaz PAKSÜT, Sacit ADALI, Fulya KANTARCIOĞLU, Ahmet AKYALÇIN, Mehmet ERTEN, Mustafa YILDIRIM, Cafer ŞAT, A. Necmi ÖZLER, Serdar ÖZGÜLDÜR ve Zehra Ayla PERKTAŞ'ın katılımları ile 23.7.2009 gününde yapılan ilk inceleme toplantısında, dosyada eksiklik bulunmadığından işin esasının incelenmesine oybirliği ile karar verilmiştir.

IV- ESASIN İNCELENMESİ

Dava dilekçesi ve ekleri, işin esasına ilişkin rapor, iptali istenilen Yasa kuralları, dayanılan Anayasa kuralları ve bunların gerekçeleri ile diğer yasama belgeleri okunup incelendikten sonra gereği görüşülüp düşünüldü:

A- 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 5918 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un 7. maddesi ile getirilen 'hâlinde' sözcüğünün incelenmesi

1- Kuralın Anlam ve Kapsamı

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 250. maddesinin (3) numaralı fıkrasının birinci tümcesi gereğince, bu maddenin (1) numaralı fıkrasında sayılan 5237 sayılı Türk Ceza Kanunu'nda yer alan; örgüt faaliyeti çerçevesinde işlenen uyuşturucu ve uyarıcı madde imâl ve ticareti suçu veya suçtan kaynaklanan malvarlığı değerini aklama suçları, haksız ekonomik çıkar sağlamak amacıyla kurulmuş bir örgütün faaliyeti çerçevesinde cebir ve şiddet uygulanarak işlenen suçlar ile İkinci Kitap Dördüncü Kısımın Dört, Beş, Altı ve Yedinci Bölümünde tanımlanan suçların (305, 318, 319, 323, 324, 325 ve 332. maddeler hariç) failleri, sıfat ve memuriyetlerine bakılmaksızın bu maddeye göre Adalet Bakanlığının teklifi üzerine

Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulunca yargı çevresi birden fazla ili kapsayacak şekilde belirlenecek illerde görevlendirilen ağır ceza mahkemelerinde yargılanacaklardır.

Bu görev kuralının istisnaları ise son tümcede gösterilmiştir. Söz konusu değişiklik öncesinde, Anayasa Mahkemesinin ve Yargıtay'ın yargılayacağı kişilere ilişkin hükümlerin yanı sıra askeri mahkemelerin görevlerine ilişkin hükümler de saklı tutulmasına karşılık, tümcedeki 'hâli dâhil' ibaresinin 'hâlinde' olarak değiştirilmesiyle Anayasa Mahkemesi ve Yargıtay'ın görev alanında değişiklik olmamakla birlikte, askerî yargı organlarının görevi yalnızca savaş ve sıkıyönetim hâlleri ile sınırlandırılmış, barış zamanında bu görev adlî yargıya verilmiştir.

Böylece, bu maddede sayılan suçlar askeri mahkemeler yerine özel görevli ağır ceza mahkemelerinin görev alanına dâhil edilmiş, aynı zamanda suçların yargılama ve Ceza Muhakemesi Kanunu'nda gösterilen yöntemle göre yapılması sağlanmıştır. Barış zamanlarında asker kişilerce işlenen bu suçlara ilişkin yargılama, suçun askerî nitelikte olup olmadığı, askerî mahalde ya da asker kişilere karşı işlenip işlenmediği yahut askerlik görevi ile ilgili olup olmadığı konularında herhangi bir değerlendirme yapılmasına gerek bulunmaksızın doğrudan Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 250. maddesine göre görevli ağır ceza mahkemeleri tarafından 251. ve 252. maddelerine göre yapılacaktır. Hazırlık soruşturmaları da yine askerî savcılıklar yerine Hâkimler ve Savcılar Yüksek Kurulu tarafından bu suçları soruşturmakla ve kovuşturmakla görevlendirilen Cumhuriyet savcılarınca yürütülecektir. Bunun sonucunda bu suçların soruşturma ve kovuşturmasında 353 sayılı Askerî Mahkemeler Kuruluşu ve Yargılama Usulü Kanunu'nun (AsMKYUK) öngördüğü suçların ihbarı, araştırılması, koruma tedbirlerine başvurulması, arama ve elkoyma, tutuklamaya sevk gibi alanlardaki farklı kurallar uygulanmayacağı gibi, bu suçlara ilişkin soruşturma ve kovuşturmalarda komutanın işlevi ve Millî Savunma Bakanının savcıya dava açmak üzere emir ya da talimat vermesi olanağı da ortadan kaldırılmıştır.

2- Anayasa'ya Aykırılık Sorunu

Dava dilekçesinde, Anayasa'nın 145. maddesinin birinci fıkrasında asker kişilerin askeri olan suçları ile asker kişilerin aleyhine veya askeri mahallerde yahut askerlik hizmet ve görevleri ile ilgili olarak işledikleri suçlara ait davalara bakma görevi açıkça askeri mahkemelere verilmesine rağmen, değişiklik nedeniyle asker kişilerin askerlik hizmet ve görevleriyle ilgili, askeri mahallerde işledikleri suçların yargılama ve sıkıyönetim ve savaş hâli hariç sivil yargıya bırakıldığı, kuralın askerlik hizmetinin gerekleri olan disiplin, astlık-üstlük, emir ve emirlere uyma, rütbe ile sınırlandırılmış yetkiler düzenine aykırı olduğu ve 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'na göre özel nitelikli bir yasa olan 353 sayılı AsMKYUK.'nun 'Genel görev' başlıklı 9. maddesi ile çeliştiği, ortaya çıkan hukuki belirsizlik ve güvensizliğin hukuk devleti ilkesini zedelemesi nedeniyle Anayasa'nın 2., 6. ve 145. maddelerine aykırılık oluşturduğu ileri sürülmektedir.

5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 250. maddesinin (3) numaralı fıkrasının son tümcesinde geçen '**hâli dâhil**' ibaresi '**hâlinde**' şeklinde değiştirilerek, bu maddenin (1) numaralı fıkrasında sayılan suçları yargılama görevi; faillerinin asker kişi olup olmadığı, suçun askerî nitelikte, askerî mahalde ya da asker kişiye karşı işlenip işlenmediğine bakılmaksızın savaş ve sıkıyönetim hâli dışında özel görevli ağır ceza mahkemelerine verilmiştir.

Anayasa'da tesis edilmiş olan yargı düzeninde adlî, idarî ve askeri olmak üzere farklı yargı mercileri bulunmakta olup askeri mahkemelerin görev alanı 145. maddede açıkça

gösterilmiştir. Bu maddede askeri mahkemelerin asker kişilerin, askerî olan suçları ile bunların asker kişileri aleyhine veya askeri mahallerde yahut askerlik hizmet ve görevleri ile ilgili olarak işledikleri suçlara bakmakla görevli oldukları belirtilmiştir.

Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 250. maddesinin (1) numaralı fıkrasında üç bent hâlinde belirtilen suçlarda asker kişileri bakımından Anayasa'nın 145. maddesiyle getirilen ölçütler dikkate alınmaksızın yapılan düzenleme Anayasa'ya aykırıdır. İptali gerekir.

Kuralın Anayasa'nın 2. ve 6. maddeleri ile ilgisi görülmemiştir.

B- 5918 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un Geçici 1. maddesinde yer alan " ve 250 nci " ibaresinin incelenmesi

Dava dilekçesinde, 5918 sayılı Yasa'yla Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 250. maddesinin (3) numaralı fıkrasında yapılan değişikliğin asker kişi sanıklar hakkında askerî yargı organlarınca yürütülen ve henüz kesin hükme bağlanmamış mevcut soruşturma ve kovuşturmalara da uygulanacağına ilişkin kuralın, suçun işlendiği anda yürürlükte olan Yasa'nın öngördüğü yargı merciini değiştirmesi nedeniyle doğal yargıç ilkesiyle çeliştiği, bu suçlar için farklı yasalarda birbiriyle uyuşmayan görevlendirmelerin varlığının adil, düzenli ve güvenilir yargılamayı ortadan kaldıracağı, bu nedenlerle kuralın Anayasa'ya aykırı olduğu ileri sürülmüştür.

Anayasa'nın 2. maddesinde, Cumhuriyetin temel nitelikleri arasında sayılan hukuk Devleti, insan haklarına saygılı ve bu hakları koruyan, adaletli bir hukuk düzeni kuran ve bunu sürdürmekle kendini yükümlü sayan, bütün işlem ve eylemleri yargı denetimine bağlı olan Devlettir. Böyle bir düzenin kurulması, yasama, yürütme ve yargı alanına giren tüm işlem ve eylemlerin hukuk kuralları içinde kalması, temel hak ve özgürlüklerin, Anayasal güvenceye bağlanmasıyla olanaklıdır.

Anayasa'nın 37. maddesinde, *'Hiç kimse kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarılamaz. Bir kimseyi kanunen tabi olduğu mahkemeden başka bir merci önüne çıkarma sonucunu doğuran yargı yetkisine sahip olağanüstü merciler kurulamaz.'*denilmektedir.

Suçun işlenmesinden veya çekişmenin doğmasından önce davayı görececek yargı yerinin belirlenmiş olması şeklinde tanımlanan doğal yargıç kavramı, adil yargılanma hakkının en önemli ögesi olan 'kanuni, bağımsız ve tarafsız bir mahkeme önünde yargılanma' hakkının temelini oluşturmaktadır. Anayasa'nın 37. maddesinde düzenlenen doğal yargıç ilkesi, yargılama makamlarının suçun işlenmesinden veya çekişmenin meydana gelmesinden sonra kurulmasına ya da yargıcın atanmasına engel oluşturur; sanığın veya davanın yanlarına göre yargıç atanmasına olanak vermez. İlkeyle suçun işlenmesinden sonra çıkarılacak bir yasa ile oluşturulacak mahkeme önüne davanın götürülmesi ve böylece 'kişiye' ya da 'olaya' özgü mahkeme kurulması yasaklanmıştır.

Mahkemelerin oluşumu, görevleri, yetkileri ve yapacakları yargılamanın yöntemine ilişkin kurallar usul kuralı olarak kabul edilmektedir. 5918 sayılı Yasa'nın Geçici 1. maddesi ve bu Yasa'nın 7. maddesiyle değiştirilen Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 250. maddesinin (3) numaralı fıkrasındaki kurallar, bu maddenin birinci fıkrasında sayılan suçlara ilişkin soruşturma ve kovuşturma yapacak yargı merciini ve dolayısıyla da yargılama yöntemini belirlemeleri nedeniyle ceza yargılamasına ilişkin usul kurallarıdır.

Ceza yargılaması usulüne ilişkin yasaların kamu düzeni ile ilgili olmaları nedeniyle yürürlüğe girmelerinin ardından taraf iradelerinden bağımsız olarak derhal uygulanmaları gerektiğinden her yargılama işleminin yapıldığı tarihte yürürlükte olan yasaya göre yürütülmesi zorunludur. Yargılama hukuku normlarının zaman bakımından uygulanmasında dikkate alınması gereken konu, yeni yasanın yürürlüğe girdiği tarihte muhakemenin sona ermiş olup olmadığıdır. Yargılama henüz kesin olarak bitmemişse, yeni yasanın yürürlüğe girmesinden itibaren yapılacak yargılama işlemlerinde kural olarak yeni yasanın uygulanması gerekir.

İncelenen kuralın, belirli bir suçun işlenmesinden sonra bu suça ilişkin davayı görecekt yargı yerini belirlemeyi amaçlamaması, yürürlüğü müteakip kapsamına giren tüm davalara uygulanması nedeniyle, doğal yargıç ilkesine aykırı bir yönü bulunmamaktadır.

Açıklanan nedenlerle kural, Anayasa'nın 2. ve 37. maddelerine aykırı değildir. İptal isteminin reddi gerekir.

V- İPTALİN DİĞER KURALLARA ETKİSİ

2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 29. maddesinin ikinci fıkrasında, Yasa'nın belirli kurallarının iptali, diğer kurallarının veya tümünün uygulanmaması sonucunu doğuruyorsa, bunların da Anayasa Mahkemesince iptaline karar verilebileceği öngörülmektedir.

5918 sayılı Yasa'nın 7. maddesiyle 5271 sayılı Yasa'nın 250. maddesinin (3) numaralı fıkrasının değiştirilen son tümcesinde yer alan " **hâlinde**" sözcüğünün iptali nedeniyle uygulanma olanağı kalmayan aynı tümcedeki "**savaş ve sıkıyönetim** " ibaresinin de iptali gerekir.

Haşim KILIÇ bu görüşe katılmamıştır.

VI- YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİ

26.6.2009 günlü, 5918 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un;

A-7. maddesiyle 4.12.2004 günlü, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 250. maddesinin (3) numaralı fıkrasının değiştirilen son tümcesinde yer alan " savaş ve sıkıyönetim hâlinde " ibaresi, 21.1.2010 günlü, E. 2009/52, K. 2010/16 sayılı kararla iptal edildiğinden, bu ibarenin, uygulanmasından doğacak sonradan giderilmesi güç veya olanaksız durum ve zararların önlenmesi ve iptal kararının sonuçsuz kalmaması için kararın Resmî Gazete'de yayımlanacağı güne kadar YÜRÜRLÜĞÜNÜN DURDURULMASINA, Haşim KILIÇ'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

B-Geçici Madde 1'de yer alan " ve 250 nci " ibaresine yönelik iptal istemi, 21.1.2010 günlü, E. 2009/52, K. 2010/16 sayılı kararla reddedildiğinden, bu ibareye ilişkin YÜRÜRLÜĞÜN DURDURULMASI İSTEMİNİN REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,

21.1.2010 gününde karar verilmiştir.

VII- SONUÇ

26.6.2009 günlü, 5918 sayılı Türk Ceza Kanunu ile Bazı Kanunlarda Değişiklik Yapılmasına Dair Kanun'un;

A-7. maddesiyle 4.12.2004 günlü, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 250. maddesinin (3) numaralı fıkrasının değiştirilen son tümcesinde yer alan "hâlinde" sözcüğünün Anayasa'ya aykırı olduğuna ve İPTALİNE, OYBİRLİĞİYLE,

B-Geçici Madde 1'de yer alan " ve 250 nci " ibaresinin Anayasa'ya aykırı olmadığına ve iptal isteminin REDDİNE, OYBİRLİĞİYLE,

C-7. maddesiyle 5271 sayılı Yasa'nın 250. maddesinin (3) numaralı fıkrasının değiştirilen son tümcesinde yer alan " hâlinde " sözcüğünün iptali nedeniyle uygulanma olanağı kalmayan aynı tümcedeki " savaş ve sıkıyönetim " ibaresinin de, 2949 sayılı Anayasa Mahkemesinin Kuruluşu ve Yargılama Usulleri Hakkında Kanun'un 29. maddesinin ikinci fıkrası gereğince İPTALİNE, Haşim KILIÇ'ın karşıoyu ve OYÇOKLUĞUYLA,

21.1.2010 gününde karar verildi.

Başkan	Başkanvekili	Üye
Haşim KILIÇ	Osman Alifeyyaz PAKSÜT	Sacit ADALI
Üye	Üye	Üye
Fulya KANTARCIOĞLU	Ahmet AKYALÇIN	Mehmet ERTEN
Üye	Üye	Üye
A. Necmi ÖZLER	Serdar ÖZGÜLDÜR	Şevket APALAK
Üye	Üye	
Serruh KALELİ	Zehra Ayla PERKTAŞ	

KARŞIOY

4.12.2004 günlü, 5271 sayılı Ceza Muhakemesi Kanunu'nun 250. maddesinin değişik üçüncü fıkrasının son tümcesindeki 'hâlinde' sözcüğü iptal edilmiştir.

'Halinde' sözcüğünün iptal edilmesi karşısında Anayasa Mahkemesi'nin 2949 sayılı Kuruluş Kanunu'nun 29. maddesi gereğince, uygulanma imkanı kalmadığı belirtilerek 'savaş ve sıkıyönetim' ibaresinin iptali sonucuna varılmıştır.

'Halinde' sözcüğünün iptali yeni bir uygulamayı ortaya çıkarmıştır. Önceki iradesi ortadan kalkan Yasama Organı'nın iptal sonunda ortaya çıkan yeni durumu gözeterek yasal bir düzenleme yapması kaçınılmaz hale gelmiştir. İptal sonunda ortaya çıkan hukuksal boşluk kamu düzenini ihlâl edici nitelikte bulunduğundan Anayasa'nın 152. maddesi gereğince Yasama Organı'na süre verilerek yeni düzenleme yapmasına imkan tanınması gerekirdi. Böyle yapılmayarak 'savaş ve sıkıyönetim' ibaresini iptal etmek suretiyle yeni bir uygulamaya yol açan ve yeni bir yasal düzenleme niteliğinde tasarrufta bulunulmuştur.

Yasama Organı'nın görev alanına giren bir konuda tasarrufta bulunulması meclisin görevine bir elatma niteliği taşıdığından Anayasa'nın 7. ve 152. maddeleri ihlâl edilmiştir. Bu nedenle iptal sonunda süre verilmesi gerekirken kalan bölümü düzeltici nitelikte yeni ibarelerin iptal edilmesine karşıyım.

Başkan

Haşim KILIÇ